

Bu ikisini hemen her zaman farklı anlamlarda kullanıyorum. Her yazıda açıklamak mümkün olmuyor. Burada anlatmaya çalışalım.

Tanrı hemen her zaman insanların inşa ettiği bir kavramdır. Allah ise kendini haber verir. Tanrı konusunda anlaşmazlığa düşmek o sebeple kolaydır, çünkü benim Tanrım, başkalarının Tanrısına benzemez; Allah konusunda ise anlaşmazlığa düşülmez, onu bilen *emin* olması ve üzülmeyecek olmasının sebebi de budur. Allah konusunda anlaşmazlığa düşülmez, çünkü insan Allah hakkında teslimiyetle konuşur, söylediğinin her zaman eksik olduğunu bilir ve bu konuda tartışmanın kendine düşmediğinin farkındadır.

Allah'ın zatı hakkında düşünmek insana fazla bir şey kazandırmaz. Allah şöyle midir, böyle midir, şöyle olursa böyle mi olur, böyle olursa şöyle mi olur; neticede Allah'ın verdiği akılla ve onun yarattığı mantıkla, onun ihata ettiği kainatın içinde bunları düşünerek anlayabileceğimiz tek şey, araçlarımızın amaca uygun olmadığıdır. Bunu idrak etmek yerine tartışmaya başlarsak, Allah'a değil, kendi Tanrımıza yaklaşmış oluruz.

Kelam ehli, Kitab-ı Mecid'in söylediklerini mantığa vurup bir akaid çıkarmışlar. Şahsen bu akaide, *şunu yapın* diyen hükümler kadar değer vermiyorum, falanca ayet temsili imiş, filanca ayet temsili değilmiş, şunu dersin şöyle demekmiş, Allah şöyle olamazmış, böyle olabilirmiş gibi konuşmaların hepsi, gerçekte cemaate yönelik, onların arasındaki fikir birliğini sağlamaya yönelik aktiviteler gibi geliyor. Kişinin bu meselede acizliğini anladıktan sonra, mesela namazı konusunda bunlardan daha dikkatli olması gerektiğini düşünüyorum.

Tasavvuf ehlinin buna mukabil söyledikleri de benzer. Birinin mantıkla anlamaya çalıştığını, diğeri ilham yoluyla anlamaya çalışıyor; ancak sonunda mantık da, ilham da sahibine ait ve bunları gereğinden fazla ciddiye almak, kişiyi asıl meselesinden, *salih amel* meselesinden uzaklaştırabiliyor. Hayatını nasıl yaşaması gerektiğini bilen ve bu bilginin hakkını veren insanın eğlence kabilinden bu mevzuyu dert edinmesi normal, ancak nasıl yaşaması gerektiği konusunda tereddüt sahibi olan insanın, Allah'ın zatı hakkında kafa yorarak edinebileceği pek bir şey yok.

İnsanın Allah'la yakınlaşmasının yolu ise, her türden Tanrı'yı reddetmekle başlıyor. *La ilahe* ile yola çıkmadan, *illallah* safhasına ulaşmak pek zor. Etrafındaki putlar, insanlar, para gibi tanrıları reddetmekle başlayıp, kendi içindeki akıl gibi, nefis gibi, hevesler gibi tanrıları da reddetmekle devam edince, insan Allah'a yaklaştığının ve ondan başkasının ilahlığının muhal oluşunun farkına varıyor. Buradan sonra kişinin gördüğü, bildiği, yaşadığı hiçbir şey Allah'ın her şeyi kuşatan bilgisi ve kudretinden uzak durmuyor; batıl Tanrıları yerinden eden tartışmalar ve imanları sallayan gelişmeler Allah'ın hakkında değil, mahlukata ve Allah'ın insana verdiği hilafete dair görünmeye başlıyor.

Tanrıların her zaman kişide huzursuzluk ürettiğini, kalplerin yalnız Allah'ın zikriyle tatmin olduğunu görüyor. Yeryüzündeki ve ötesindeki her şeyin, yalnızca Allah'ın bildiği bir hikmet içinde varolduğunu anlıyor. *La ilahe* Ateistçe bir söz, ancak *illallah* izniyle Ateistlerin yapamadığını, yani kendi içindeki tanrıları da ezip, göklerin ve yerin ardındaki kudret elini görmek nasip oluyor.

Bu söylediklerim, yukarda itibar etmediğimi söylediğim ilham cinsinden gelebilir. O sebeple sadece farklı anlamda kullandığım iki kelimeyi açıklarken başvuruyorum. Hakikate vuslat için kişinin kendi fiili ve idrakinden ötesi yok.